

بررسی نقش هموارسازی سود بر پیش بینی عملکرد آتی شرکت های بورس اوراق بهادار تهران

دکتر باقر شمس زاده^۱، بهنام الماسی^۲

۱- استادیار گروه حسابداری دانشگاه بوعلی سینا

۲- کارشناس ارشد حسابداری

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۵/۰۶ ، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۱/۲۷

چکیده

برخی نظریه ها حاکی از این است که هموارسازی سود می تواند عملکرد آینده ی شرکت را پیش بینی کند و اطلاعات مفیدی را در اختیار ذینفعان قرار دهد. هدف این پژوهش آزمون این نظریه در بورس تهران است. با استفاده از دو معیار پایداری سود و سیاستهای تقسیم سود به عنوان شاخصه هایی برای پیش بینی عملکرد آینده در شرکتهایی که مبادرت به هموارسازی سود نموده اند این هدف دنبال شده است. اطلاعات مالی از ۶۶ شرکت عضو نمونه بین سال های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۱ استخراج شده است و برای آزمون فرضیه ها نیز، از رگرسیون خطی چندگانه و لجستیک استفاده گردیده است. یافته ها نشان میدهد، هموارسازی سود تأثیر منفی و معناداری بر پایداری سود دارد. اما تأثیر معناداری بر سیاستهای تقسیم سود ندارد. این یافته ها بدان معناست که هموارسازی سود با قصد ارائه اطلاعات مفید صورت نمی گیرد و در جهت پیش بینی سود و تقسیم سودهای آتی نیست.

واژه های کلیدی: هموارسازی سود ، پایداری سود، پایداری سیاستهای تقسیم سود، عملکرد آینده

1-shamszadeh@basu.ac.ir

2-Behnam.almasi1368@gmail.com

* نویسنده مسئول

۱- بیان مسئله و اهمیت آن

کیفیت سود یکی از بحث برانگیزترین موضوعاتی است که توجه زیادی را در تحقیقات و استانداردهای حسابداری به خود جلب کرده است [۵]، [۱۱]، [۱۳]. این موضوع از جنبه های گوناگون مورد بررسی قرار گرفته است. مفاهیم و اندازه گیری های مختلفی برای کیفیت سود وجود دارد، برای مثال فرانسیس و همکاران، هفت ویژگی برای سود ارائه میکنند: کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش بینی، هموارسازی، ارتباط ارزشی، به موقع بودن و محافظه کاری [۱۳]. هموارسازی سود مدت طولانی است که مورد بحث در ادبیات حسابداری بوده و برخی از مطالعات تجربی و تحلیلی بر هموارسازی سود تمرکز کرده اند. به طور خاص، بسیاری از پژوهشگران رابطه بین رفتار هموارسازی سود و بازده سهام یا هزینه سرمایه حقوق صاحبان سهام را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده اند [۱۳]، [۱۷]، [۲۱]، [۲۹]؛ در این پژوهش ها فرض می شود که رفتار هموارسازی سود منعکس کننده اطلاعات خصوصی مدیریت درباره عملکرد آتی شرکت است، اما یک استدلال مخالف نیز وجود دارد که بیان می کند رفتار هموارسازی سود موجب مبهم شدن اطلاعات سود میشود [۸]، [۱۹].

این پژوهش مفیدبودن محتوای اطلاعاتی هموارسازی سود را تجزیه و تحلیل می کند، به خصوص نقش هموارسازی سود به عنوان یک علامت در بارهی عملکرد آتی شرکت و اینکه هموارسازی سود درباره آینده به ما چه می گوید؟ برای پاسخ به این پرسش در این پژوهش بر پایداری سود و پایداری سیاست های تقسیم سود به عنوان شاخصه هایی برای عملکرد آتی شرکت تمرکز میشود و هدف این است که نقش هموارسازی سود در دادن اطلاعات مفید به ذینفعان در جهت تشخیص تاثیر هموارسازی سود بر سود و تقسیم سود آیندهی شرکت ها بررسی شود. اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش در این است که برای سرمایه گذاران و سایر ذی نفعان، مشخص میکنند که آیا سود آتی و سیاست تقسیم سود آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس تهران که مبادرت به هموارسازی سود میکنند از پایداری نسبی برخوردار است؟

۲- مروری بر پیشینهی تحقیق

حقیقت و رایگان نشان دادند؛ شرکتهای بورس تهران که اقدام به هموارسازی سود میکنند اطلاعات کمتری دربارهی سود های آتی ارائه می کنند. بنابراین هموارسازی سود بیشتر به قصد تحریف و در جهت منافع شخصی و نه انتقال اطلاعات محرمانه مدیریت انجام میشود [۲].

اعتمادی و سلوری نشان دادند؛ هموارسازی سود به قصد تحریف و در جهت منافع شخصی مدیران انجام میگیرد [۱].

پرتوی و آبشیری با بررسی ۱۱۰ شرکت پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران به این نتیجه رسیدند؛ مدیران از هر دو روش مدیریت واقعی سود و مدیریت حسابداری سود به طور همزمان برای هموارسازی سود

استفاده میکنند [۳].

بیدلمن^۱ در پژوهش خود نشان داد؛ مدیران برای انعکاس مداوم جریان سودی که انحراف کمتری با سود بازار داشته باشد سود را دستکاری و هموار می‌سازند [۴].

تاکر و زاروین^۲ به بررسی اثر هموارسازی سود بر محتوای اطلاعاتی آن پرداختند و نشان دادند؛ زمانی که شرکت‌ها اقدام به هموارسازی سود می‌کنند، قیمت سهام اطلاعات بیشتری را درباره سود آتی نشان می‌دهد. به عبارت دیگر هموارسازی سود به قصد انتقال اطلاعات صورت می‌گیرد [۳۹].

ناکانو^۳ و تاکاسو^۴ طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که مدیریت سود تأثیر منفی بر پایداری سود دوره آینده دارد [۲۲]. هم‌چنین آنها در سال ۲۰۱۴ با بررسی ۳۱۱۹ شرکت طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰ در ژاپن نشان دادند که هموارسازی سود تأثیر مثبت و معناداری بر پایداری سود و ثبات سیاست‌های سود تقسیمی آینده شرکت‌ها دارد [۲۷].

سانکر و سایر امانیام^۵ با انجام پژوهشی به این نتیجه رسیدند که قصد مدیریت از هموارسازی سود انتقال اطلاعات محرمانه در مورد سود آینده شرکت به سرمایه‌گذاران است تا آن‌ها بتوانند بر اساس این اطلاعات تصمیمات مناسب اتخاذ نمایند [۲۴].

سان^۶ در پژوهش خود نشان داد هموارسازی سود محتوای اطلاعاتی برای سرمایه‌گذاران به همراه دارد [۲۶]. دیچو و تانگ^۷ نشان دادند که نوسانات سود رابطه منفی با پایداری سود دارد [۱۲]، این موضوع توسط ناکانو و تاکاسو مجدداً بررسی شد و آنها به این نتیجه رسیدند که مدیریت سود در دوره‌های گذشته تأثیر منفی بر پایداری سود آتی دارد [۲۲].

۳- ادبیات و چارچوب نظری

هموارسازی سود برای اولین بار توسط هپ و ورث^۸ در سال ۱۹۵۳ مطرح شد. به اعتقاد او هموارسازی سود اقدامی آگاهانه برای کاهش نوسانات سود گزارش شده یا مورد پیشبینی با استفاده از تکنیک‌های حسابداری در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری می‌باشد. وی تأکید می‌کند که در اصول پذیرفته شده حسابداری، آزادی بسیاری در تعبیر و تفسیر روش‌های تعیین سود دوره‌ای وجود دارد. این آزادی‌ها اجازه می‌دهد تا مدیریت سود را هموار نماید. تکنیک‌های حسابداری مطرح شده توسط هپ و ورث برای هموارسازی سود عبارتند از: دستکاری درآمد به منظور انتقال آن به سال‌های آتی با روش قیمت‌گذاری موجودی‌ها، روش‌های محاسبه استهلاک و دارایی‌های نامشهود [۱۶].

بلکویی^۹ معتقد است هموارسازی سود هماهنگ نمودن آگاهانه سود به منظور دست‌یافتن به یک سطح یا

1-Beidleman
2-Tucker & Zarowin
3-Nakano

4-Takasu
5-Sanker & Sabramanyam
6-Sun

7-Dichev & Tang
8-Hepworth
9-Belkauri

روند مورد نظراست [۷].

مدیران شرکتها به دلایل و انگیزه‌های مختلف اقدام به هموارسازی سود مینمایند. انتقال اطلاعات درباره سود دوره‌های آتی، تحریف سود، افزایش رفاه سهامداران و افزایش رفاه مدیران از جمله آن دلایل و انگیزه‌هاست [۴]. هموارسازی سود به دو دسته کلی تقسیم میشود: هموارسازی طبیعی و هموارسازی عمدی. منظور از هموارسازی طبیعی حالتی است که فرایند ایجاد سود یک جریان هموار است و به طور طبیعی و بدون هرگونه دخالت مدیریت برای کاهش نوسانات اتفاق می‌افتد [۲۲]. هموارسازی عمدی، خود به دو دسته واقعی و مصنوعی قابل تفکیک است.

داشر و مالکم^۱ بیان می‌کنند هموارسازی واقعی سود بیانگر رویدادی واقعی است که به دلیل اثر هموارسازی آن بر سود صورت گرفته و یا از وقوع آن جلوگیری شده است [۱۰]. این نوع هموارسازی بر جریان وجه نقد شرکت اثر خواهد گذاشت. هموارسازی مصنوعی ناشی از رویداد واقعی و اقتصادی نیست، بلکه ناشی از دستکاری‌های حسابداری است که باعث جابجایی درآمدها و هزینه‌ها بین دوره‌های مالی میشود و بر جریان نقدی اثری ندارد. از نظر کوپلند^۲ هموارسازی مصنوعی انتخاب قواعد اندازه‌گیری و گزارشگری با استفاده از یک الگوی خاص است که نتیجه آن گزارش سود با نوسانات کمتر است [۹].

اصولاً سرمایه‌گذاران معتقدند که سود ثابت در مقایسه با سود دارای نوسان، تقسیم سود بالاتری را تضمین میکند. همچنین نوسان‌های سود به عنوان معیار مهم ریسک کلی شرکت قلمداد میشود و شرکت‌های دارای سود هموارتر دارای ریسک کمتری هستند. بنابراین، شرکت‌هایی که دارای سود همواری هستند، بیشتر مورد علاقه سرمایه‌گذاران بوده و از نظر آنها محل مناسب‌تری برای سرمایه‌گذاری محسوب می‌شوند.

برخی از سرمایه‌گذاران اعتقاد دارند که شرکت‌هایی که سود پر نوسان دارند در مقایسه با شرکت‌های با سود هموار، دارای ریسک بیشتری هستند و اعتماد سرمایه‌گذاران را نسبت به آینده کاهش میدهند [۲۹]. سودا و هاناند^۳ معتقدند که مدیران دلایل روشنی برای هموارسازی سود دارند؛ اولاً هموارسازی سود باعث ثبات سود تقسیمی می‌شود و دوماً به مشتریان ۱۵۷ و تأمین‌کنندگان اطمینان می‌دهد که شرکت دارای ثبات است [۲۵]. این موضوع باعث میشود برخی مدیران با روش‌های مختلفی مثل کنترل فعالیت‌های تجاری، تسریع و تاخیر در ارسال کالا و صدور صورتحساب، افزایش و کاهش موجودی در پایان دوره، تغییر روش محاسبه استهلاک و به طور کلی، تغییر در روشهای گزینشی حسابداری، اقدام به هموار کردن سود نمایند [۱۸].

علاوه بر اینها بین پژوهشگران حسابداری هموارسازی سود دو دیدگاه متضاد در مورد هموارسازی سود وجود دارد. دیدگاه اول اعتقاد دارد هموارسازی سود منعکس‌کننده اطلاعات خصوصی مدیریت درباره عملکرد آینده شرکت است و به همین دلیل سود هموار شده این گونه شرکت‌ها حاوی اطلاعات مفیدی است [۱۳]، [۱۷]، [۲۱]، [۲۹]. دیدگاه دوم معتقد است که ممکن است هموارسازی سود به دلیل رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت به دلایل شخصی از جمله جبران خسارت و زبان‌های شخصی یا نگرانی‌های مربوط

به موقعیت حرفه ای خود در بازارهای مالی باشد که در این صورت هموارسازی باعث مبهم شدن سود گزارش شده میشود و نمیتواند حاوی اطلاعات مفید و ارزشمند باشد [۱۸]، [۱۹].

هرگاه رفتارهای هموارسازی سود منعکس کننده اطلاعات خصوصی مدیریت درباره عملکرد آینده شرکت باشد، سود شرکت هایی که بیشتر درگیر هموارسازی سود هستند حاوی اطلاعات مفیدتری می باشد، به خصوص اگر هموارسازی سود به درستی منعکس کننده ثبات و پایداری آینده شرکت که مدیران قصد دارند به بیرون انتقال دهند، باشد [۲۵]. در نتیجه، استفاده کنندگان از صورت های مالی می توانند ثبات شرکت/را شناسایی کنند و با توجه به رقم سود گزارش شده تصمیم های درستی اتخاذ کنند. اما از سوی دیگر هموارسازی سود منعکس کننده رفتارهای فرصت طلبانه مدیریت است که باعث فریب استفاده کنندگان و مبهم شدن سود می شود. در این صورت سود شرکت هایی که درگیر هموارسازی سود هستند نمیتوانند اطلاعات ارزشمندی را به بیرون انتقال دهند [۲۷].

۴- پرسش ها و فرضیه های پژوهش

بنابراینچه گذشت، پرسش اصلی این است که آیا اطلاعات تهیه شده توسط شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که به هموارسازی سود اقدام میکنند حاوی اطلاعات مفیدی در باره عملکرد آینده هست؟ به منظور پاسخ به این پرسش دو فرضیه در نظر گرفته شده است.

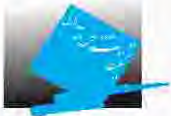
فرضیه ۱: بین هموارسازی سود در دوره های گذشته و پایداری سود در آینده رابطه ای مثبت و معناداری وجود دارد. فرضیه دوم رابطه ای بین هموارسازی و سیاست تقسیم سود آتی را بررسی میکند. سیاست تقسیم سود یک شاخص ارزشمند برای تشخیص این موضوع است که آیا هموارسازی سود حاوی اطلاعات مفیدی در مورد عملکرد آینده شرکت هست یا خیر؟ [۱۹]. لینتنر در پژوهش خود نشان داد که تغییر در مقدار سود تقسیمی به تغییر در سطح بلند مدت سود و پایداری سود وابسته است [۲۰]. این موضوع به طور ضمنی حاکی از آن است که پایداری سیاست تقسیم سود منعکس کننده اعتقاد مدیریت راجع به عملکرد آتی شرکت است. بنابراین فرضیه دوم پژوهش به صورت زیر خواهد بود:

فرضیه ۲: هموارسازی سود در دوره های گذشته با پایداری سیاست های تقسیم سود رابطه ای مثبت و معناداری وجود دارد.

۴-۱ مدل و متغیرهای پژوهش

الف) محاسبه هموارسازی سود

طبق تعریف، هموارسازی سود عبارت است از اقدامات مدیریت برای کاهش نوسانات سود گزارش شده

نسبت به سود قبل از ارقام تعهدی اختیاری، که برابر است با انحراف استاندارد سود خالص طی ۵ سال تقسیم بر انحراف استاندارد سود قبل از ارقام تعهدی اختیاری طی ۵ سال [۱۷]، [۲۷]. سود قبل از ارقام تعهدی اختیاری برابر است با سود خالص منهای ارقام تعهدی اختیاری. به منظور محاسبه ارقام تعهدی اختیاری، از مدل ارائه شده توسط کوتاری و همکاران^۱ استفاده می شود [۱۸].

$$\frac{ACCR_t}{TA_{t-1}} = \alpha_1 \frac{1}{TA_{t-1}} + \alpha_2 \frac{\Delta sales_t}{TA_{t-1}} + \alpha_3 \frac{PPE_t}{TA_{t-1}} + \alpha_4 \frac{ROA_t}{TA_{t-1}} + \varepsilon \quad (1)$$

ACCR معرف کل ارقام تعهدی و برابر است با سود خالص قبل از ارقام غیر مترقبه منهای جریان وجه نقد عملیاتی. لازم به ذکر است چون در استانداردهای حسابداری بین المللی صورت جریانهای نقدی سه بخشی است، برای محاسبه ارقام تعهدی تنها جریانهای نقدی عملیاتی از سود خالص کسر میشود. اما طبق استانداردهای حسابداری ایران، صورت جریان وجه نقد پنج بخشی است، برای محاسبه ارقام تعهدی سه بخش اول صورت جریان وجه نقد از سود خالص کسر میگردد. چون سود سهام پرداختی در استاندارد ایران هم چنان در بخش بازده سرمایه گذاری و سود پرداختی بابت تأمین مالی ارائه میشود، باید از مجموع سه بخش اول مستثنی گردد.

TA ارزش دفتری دارایی ها.

SALES مجموع درآمد.

PPE مجموع دارایی های ثابت مشهود.

ROA بازده دارایی ها

پس از تخمین ضرایب با استفاده از رگرسیون خطی چندگانه ارقام تعهدی غیر اختیاری (NDA) به شرح زیر محاسبه میشود:

$$NDA_t = \alpha_1 \frac{1}{TA_{t-1}} + \alpha_2 \frac{\Delta REV_t}{TA_{t-1}} + \alpha_3 \frac{PPE_t}{TA_{t-1}} + \alpha_4 \frac{ROA_t}{TA_{t-1}} \quad (2)$$

در نتیجه ارقام تعهدی غیر اختیاری (DA) به شرح زیر محاسبه میشود:

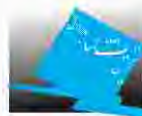
$$DA_t = \frac{ACCR_t}{TA_{t-1}} - NDA_t \quad (3)$$

ب) مدل های پژوهش

۱) به منظور بررسی رابطه⁻ی بین هموارسازی سود و پایداری سود از مدل رگرسیونی زیر استفاده میشود

1-Kothari

که در پژوهشهای تاکر و زاروین [۲۹] و تاکاسو و ناکانو [۲۷] نیز استفاده شده است.

$$NI_{t+1} = \alpha + \beta_1 NI_t + \beta_2 IS_t + \beta_3 NI_t \times IS_t + \varepsilon \quad (4)$$

NI سود خالص قبل از ارقام غیر مترقبه.

IS هموارسازی سود.

پس از تخمین ضرایب رگرسیون مدل بالا، اگر ضریب $(NI_t \times IS_t)$ مثبت باشد بیانگر این است که هموارسازی سود منعکس کننده پایداری سود است و یا آن رابطه‌ی مثبت و معنی داری دارد. اما به دلیل اینکه ممکن است سود خالص شامل تحریف های مدیریتی باشد، برای تخمین پایداری سود مناسب نیست. به منظور حل این مشکل از مدل زیر نیز استفاده میشود که در آن از سود قبل از ارقام تعهدی اختیاری به عنوان متغیر وابسته استفاده شده است.

$$PDI_{t+1} = \alpha + \beta_1 NI_t + \beta_2 IS_t + \beta_3 NI_t \times IS_t + \varepsilon \quad (5)$$

$$PDI = NI - DAC$$

PDI سود قبل از ارقام تعهدی اختیاری

(۲) رابطه بین هموارسازی و پایداری سیاست تقسیم سود

سیاست تقسیم سود شرکت را میتوان یکی از سه حالت زیر در نظر گرفت

(۱) شرکت های با سود تقسیمی ثابت

(۲) شرکت های با سود تقسیمی افزایشی

(۳) شرکت های با سود تقسیمی کاهششی

برای بررسی رابطه‌ی بین هموارسازی سود و هر یک از سیاست های تقسیم سود از سه مدل رگرسیون لجستیک زیر استفاده میشود. چون عوامل مختلفی ممکن است بر سیاست تقسیم سود شرکت اثر بگذارد، در این مدل ها سعی شده با افزودن تعدادی متغیر کنترلی اثرات این عوامل مداخله گر کنترل شود.

$$\gamma_t = \alpha + \beta_1 IS_t + \beta_2 ROA_t + \beta_3 Growth_t + \beta_4 Tobin's Q_t + \beta_5 VPDI_t + \beta_6 Size_t + \beta_7 DINC_t + \beta_8 RE_t/BVE_t + \beta_9 DNothing_t + \beta_{10} DStable_t + \beta_{11} DIncrease_t \quad (6)$$

در مدل بالا γ_t می تواند یکی از سه حالت زیر باشد:

$$\gamma_t = \{DStable, DIncrease, DDecrease\}$$

Size لگاریتم طبیعی ارزش بازار حقوق صاحبان سهام پایان دوره

ROA بازده دارایی ها؛ سود خالص قبل از اقلام غیر مترقبه پایان دوره تقسیم بر کل دارایی های ابتدای دوره. REBV سود انباشته پایان دوره تقسیم بر ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام DINC رشد سود؛ اگر رشد سود مثبت بود عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر Growth میانگین هندسی نرخ رشد درآمد فروش طی پنج سال متوالی. Tobin's Q این متغیر شاخصی برای فرصت های سرمایه گذاری آینده شرکت است که برابر است با ارزش بازار حقوق صاحبان سهام و ارزش دفتری بدهی ها در پایان دوره تقسیم بر مجموع ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام و بدهی ها در پایان دوره. VPDI انحراف استاندارد سود قبل از اقلام تعهدی اختیاری طی پنج سال متوالی. Dstable متغیری ساختگی است که اگر سود تقسیمی شرکت در سال آینده ثابت باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر را در نظر میگیریم. Dincrease متغیری ساختگی است که اگر سود تقسیمی شرکت در سال آینده افزایش یابد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر را در نظر میگیریم. Ddecrease متغیری ساختگی است که اگر سود تقسیمی شرکت در سال آینده کاهش یابد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر را در نظر میگیریم

۵- روش تحقیق

طرح پژوهشی این تحقیق از نوع نیمه تجربی پس رویدادی در حوزه ی پژوهش های اثباتی حسابداری است. از نظر طبقه بندی بر مبنای هدف، از نوع پژوهش های کاربردی است. هم چنین از نظر روش و ماهیت از نوع پژوهش های توصیفی - همبستگی است. پس از جمع آوری اطلاعات و داده های مورد نیاز پژوهش با استفاده از نرم افزار رهآوردنویس و مطالعه صورتهای مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، از نرم افزار صفحه گسترده اکسل جهت طبقه بندی اطلاعات و محاسبه متغیرها استفاده گردید و در نهایت اطلاعات حاصل با استفاده از نرم افزار SPSS ۲۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت، به منظور آزمون فرضیه ها از رگرسیون خطی چندگانه و رگرسیون لجستیک استفاده می شود.

۵-۱- جامعه، نمونه آماری و دوره زمانی پژوهش

جامعه آماری پژوهش، شرکت های بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی یک دوره ۵ ساله از سال ۱۳۸۷ تا پایان سال ۱۳۹۱ میباشد. شرکت هایی که دارای ویژگی های زیر بودند طبق روش حذف سیستماتیک به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند:

۱. اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه ی متغیرهای پژوهش در طول دوره پژوهش وجود داشته باشد.

۲. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه سال مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند باشد.
۳. شرکت ها نباید در طول سال های مورد نظر تغییر سال مالی داده باشند.
۴. جزء بانکها، مؤسسات مالی و اعتباری، شرکت های سرمایه گذاری و واسطه گری مالی نباشند. باتوجه به موارد بالا ۶۶ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند.

۶- تحلیل اطلاعات و بحث در یافته های پژوهش

الف. سیمای نمونه آماری

به منظور تجزیه و تحلیل داده ها، ابتدا سیمای نمونه آماری شامل شاخص های مرکزی و شاخص های پراکندگی در نگاره ی (۱) ارائه شده است.

نگاره ی (۱)

متغیرها	بیشینه	کمینه	کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	میانه	میانگین	تعداد
IS	۱/۸۹۷۶۸	/۰۰۰۳۵۳۴	۰/۷۲۶	۰/۹۷۷	۰/۳۶۸۹۲۴	۰/۴۹۷۰۹۹	۰/۵۶۳۵۹۷	۳۲۰
NI	۰/۶۹۸۲۶۶	-۰/۲۷۷۴۵	۱/۳۲۹	۱/۰۵۲	۰/۹۳۸۹۷۵	۰/۱۲۸۷۴۹	۰/۱۶۰۱۱۹	۳۲۰
PDI	۰/۹۴۲۲۳	-۰/۴۱۶۶۶	۱/۰۷۹	۰/۷۸۲	۰/۲۱۴۳۰۰	۰/۰۸۸۰۸۹	۰/۱۲۱۳۶	۳۲۰
ROA	۰/۶۲۲۳۹۹	-۰/۰۱۴۷۵	۱/۸۷۳	۱/۳۰۹	۰/۱۱۵۶۰۴	۰/۱۱۶۵۵۴	۰/۱۳۳۹۱۳	۳۲۰
Growth	۰/۶۹۰۰۰	-۰/۷۸۸۸۱	۰/۹۱۶	-۰/۲۱۸	۰/۲۰۶۶۴	۰/۰۹۶۳۰۲	۰/۶۲۶۰۸۹	۳۲۰
Tobin's Q	۷/۱۴۷۳۰۵	۰/۹۰۷۲۳۰	۱۲/۴۶۶	۲/۹۸۸	۰/۸۴۴۵۹۵	۱/۳۴۶۶۹	۱/۱۶۹۹۹	۳۲۰
VPDI	۰/۸۰۰۰۰	۰/۰۱۸۰۱۴	۸/۴۹۶	۲/۷۲۹	۰/۱۲۴۴۸۷	۰/۱۰۰۷۷۷	۰/۱۴۷۶۴۰	۳۲۰
Size	۱۸/۱۱۵۳۷	۹/۴۷۵۰۴	۰/۵۹۲	۰/۵۶۵	۱/۵۱۱۴۸۸	۱۲/۱۷۸۹۵	۱۳/۲۹۹۳	۳۲۰
RE/BVE	۰/۹۴۸۸۲۶	-۰/۲۲۱۴۱	-۰/۵۴۹	۰/۰۳۷	۰/۲۱۰۲۸۳۹	۰/۳۹۸۱۰۲	۰/۴۰۴۱۷۴	۳۲۰

با توجه به نگاره (۱) میانگین ۰/۵۶۳۵۹۷ برای هموار سازی سود در شرکت های نمونه بیانگر رفتارهای هموار سازی در شرکت های مورد بررسی است. همچنین این نگاره نشان می دهد که اندازه شرکت دارای بیشترین انحراف معیار و میانه و میانگین، شاخص کیوتوبین دارای بیشترین کشیدگی و چولگی است و اختلاف اندک بین میانگین و میانه متغیرها بیانگر معمول بودن توزیع مشاهدات میباشد.

ب. آزمون فرضیه اول

نتایج آزمون فرضیه اول در نگاره ی (۲) ارائه شده است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان میدهد، به طور متوسط حدود ۵۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین میشود و با توجه به اینکه سطح معنی داری آماره F کمتر از ۰/۰۵ است، معنی داری کلی مدل رگرسیون تأیید می شود. مقدار آماره دوربین واتسون نیز به میزان ۲/۱۷۲ نشان از عدم خودهمبستگی بین باقی مانده ها دارد.

نگاره‌ی (۲)

متغیر وابسته: سود خالص آینده			
متغیرها	ضریب استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۰/۰۰۳	۰/۲۱۷	۰/۸۲۸
NI	۰/۹۶۲	۱۰/۰۸۲	۰/۰۰۰
IS	۰/۲۵۱	۳/۹۸۸	۰/۰۰۰
NI*IS	-۰/۳۵۳	-۳/۰۸۶	۰/۰۰۲
آماره دوربین واتسون: ۲/۱۷۲			
آماره F: ۱۲۲/۹۳۲ سطح معنی داری: ۰/۰۰۰			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۵۲۶			

با توجه به نگاره ی (۲) مشاهده می‌شود چون ضریب $(-۰/۳۵۳)$ NI*IS است و سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد می‌باشد، بنابراین هموار سازی سود بر پایداری سود تأثیر منفی و معناداری دارد و فرضیه اول در سطح خطای ۵ درصد رد می‌شود.

همانطور که در بخشهای قبلی توضیح داده شد، ممکن است سود قبل از اقلام تعهدی معیار مناسب تری برای پایداری سود در کوتاه مدت باشد. نگاره ی (۳) نتایج رگرسیون را با استفاده از سود قبل از اقلام تعهدی به عنوان متغیر وابسته نشان می‌دهد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد، به طور متوسط حدود ۲۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود و با توجه به اینکه سطح معنی داری آماره F کمتر از ۰/۰۵ است، معنی داری کلی مدل رگرسیون تأیید می‌شود. مقدار آماره-ی دوربین واتسون نیز به میزان ۲/۰۸۵ نشان از عدم خودهمبستگی بین باقی مانده ها دارد.

نگاره‌ی (۳)

متغیر وابسته: سود خالص قبل از اقلام تعهدی آینده			
متغیرها	ضریب	آماره t	سطح معنی داری
مقدار ثابت	-۰/۰۵۹	-۲/۰۹۹	۰/۲۳۷
NI	۰/۸۳۱	۷/۱۰۰	۰/۰۰۰
IS	۰/۱۷۷	۲/۳۰۸	۰/۰۲۲
NI*IS	-۰/۳۸۳	-۲/۱۴۸	۰/۰۰۶
آماره دوربین واتسون: ۲/۰۸۵			
آماره F: ۴۷/۷۲۱ سطح معنی داری: ۰/۰۰۰			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۲۹۹			

با توجه به نگاره ی (۴) ضریب $NI*IS$ (-۰/۳۸۳) است و سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد میباشد، بنابراین همانند مدل رگرسیون قبلی که از سود خالص آینده به عنوان متغیر وابسته استفاده شده بود، هموار سازی سود بر پایداری سود تأثیر منفی و معناداری دارد و فرضیه اول در سطح خطای ۵ درصد رد می شود.

ج. آزمون فرضیه دوم

نتایج حاصل از اجرای رگرسیون لجستیک در نگاره های (۴)، (۵) و (۶) ارائه شده است. نگاره ی (۴) تأثیر هموار سازی سود بر افزایش سود تقسیمی را نشان میدهد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان میدهد، به طور متوسط حدود ۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین میشود، و با توجه به اینکه سطح معنی داری آماره کای دو بیشتر از ۰/۰۵ است، معنی داری کلی مدل رگرسیون رد میشود و در نتیجه هموار سازی سود بر افزایش سود تقسیمی تأثیر ندارد.

نگاره ی (۴)

متغیر وابسته: افزایش سود تقسیمی			
متغیرها	ضریب	آماره والد	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۰/۷۲۰	۰/۴۳۴	۰/۵۶۰
IS	-۰/۰۸۱	۰/۰۶۶	۰/۸۰۰
ROA	۰/۶۲۷	۰/۰۵۷	۰/۸۱۱
Growth	-۰/۱۶۳	۳/۸۶۸	۰/۰۵۰
Tobin's Q	۰/۲۶۷	۱/۲۳۶	۰/۲۶۷
VPDI	-۰/۰۹۶	۰/۸۳۳	۰/۳۶۲
Size	-۰/۰۴۱	۰/۲۲۹	۰/۶۳۲
Dinc	۰/۱۷۹	۰/۵۷۲	۰/۴۵۰
RE BVE	-۰/۱۳۸	۲/۱۶۶	۰/۱۴۱
Dincrease	-۰/۱۱۱	۹/۲۰۹	۰/۰۶۷
Dstable	-۰/۰۸۹	۱/۸۹۳	۰/۱۶۹
آماره کای دو: ۱۲/۵۷۰		سطح معنی داری: ۰/۲۴۹	
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۰۵۰			

نگاره ی (۵) تأثیر هموار سازی سود بر کاهش سود تقسیمی را نشان می دهد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، به طور متوسط حدود ۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می شود و با توجه به اینکه سطح معنی داری آماره کای دو کمتر از ۰/۰۵ است، معنی داری کلی مدل رگرسیون تأیید می شود.

نگاره (۵)

متغیر وابسته: کاهش سود تقسیمی			
متغیرها	ضریب	آماره والد	سطح معنی داری
مقدار ثابت	-۰/۰۹۰	۶/۸۵۵	۰/۰۰۹
IS	-۰/۴۰۰	۱/۵۱۹	۰/۲۱۸
ROA	-۰/۱۷۳	۰/۰۰۹	۰/۹۳۶
Growth	۱/۱۶۲	۳/۵۵۲	۰/۰۵۹
Tobin's Q	-۰/۱۰۹	۰/۲۳۸	۰/۶۲۶
VPDI	-۰/۰۶۰	۰/۰۰۳	۰/۹۵۵
Size	-۰/۱۳۲	۲/۲۳۱	۰/۱۳۵
Dinc	-۰/۱۷۶	-۰/۵۱۹	۰/۴۷۱
RE/BVE	۱/۳۱۰	۲/۳۰۱	۰/۱۳۹
Dincrease	-۰/۱۷۵	۰/۴۸۶	۰/۴۸۶
Dstable	۱/۰۶۱	۳/۳۸۷	۰/۰۵۲
آماره کای دو: ۱۹/۱۸۳ سطح معنی داری: ۰/۰۳۸			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۰۷۶			

با توجه به نگاره ی (۵) ضریب $SI = ۰/۴۰۰$ می باشد، اما چون سطح معنی داری آن بیشتر از ۵ درصد است (۰/۲۱۸) بنابراین نتیجه این میشود که هموارسازی سود تأثیر معنا داری بر کاهش سود تقسیمی ندارد. نگاره ی (۶) تأثیر هموار سازی سود بر ثبات سود تقسیمی را نشان می دهد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، به طور متوسط حدود ۱۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می شود و با توجه به اینکه سطح معنی داری آماره ی کای دو کمتر از $۰/۰۵$ است، معنی داری کلی مدل رگرسیون تأیید می شود.

نگاره ی (۶)

متغیر وابسته: ثبات سود تقسیمی			
متغیرها	ضریب	آماره والد	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۲/۷۳۸	۱/۳۵۱	۰/۲۴۵
IS	-۰/۶۶۷	۰/۸۸۷	۰/۳۶۶
ROA	۳/۶۸۹	۵/۸۲۹	۰/۳۶۳
Growth	۳/۰۶۹	۵/۸۹۳	۰/۰۱۵
Tobin's Q	-۱/۷۷۸	۶/۵۶۱	۰/۰۳۳
VPDI	-۱/۱۵۹	۰/۳۲۰	۰/۵۷۱
Size	-۰/۳۱۱	۲/۸۶۳	۰/۰۹۱
Dinc	-۰/۴۶۶	۰/۹۷۰	۰/۳۲۵
RE/BVE	۲/۷۸۸	۲/۹۹۶	۰/۰۸۳
Dincrease	-۰/۲۹۳	۰/۳۵۲	۰/۵۵۳
Dstable	-۱۹/۲۰۹	۰/۰۰۰	۰/۹۹۸
آماره ی کای دو: ۲۰/۵۸۱ سطح معنی داری: ۰/۰۲۵			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۰۷۶			

با توجه به نگاره ی (۶) مشاهده میشود سطح معنی داری ضریب IS بیشتر از ۵ درصد است، بنابراین هموار سازی سود تأثیر معناداری بر ثبات سود تقسیمی ندارد. همانطور که مشاهده شد هموار سازی سود بر افزایش، کاهش و ثبات سود تقسیمی تأثیر معناداری ندارد، بنابراین فرضیه دوم پژوهش مبنی بر تأثیر مثبت هموار سازی سود و پایداری سود تقسیمی در سطح خطای ۵ درصد رد می شود.

۷. بحث، نتیجه گیری و ارائه ی پیشنهاد

اصولاً سرمایه گذاران معتقدند که سود ثابت در مقایسه با سود دارای نوسان، پرداخت سود تقسیمی بالاتری را تضمین میکند. بنابراین، شرکت هایی که دارای سود هموارتری هستند، بیشتر مورد علاقه سرمایه گذاران می باشند. هرگاه رفتارهای هموار سازی سود منعکس کننده اطلاعات خصوصی مدیریت درباره عملکرد آینده شرکت باشد سود شرکت هایی که درگیر هموار سازی سود هستند حاوی اطلاعات مفیدتری می باشند. به خصوص اگر هموار سازی سود به درستی منعکس کننده ثبات و پایداری آینده شرکت که مدیران قصد دارند به بیرون انتقال دهند، باشد [۲۵].

در این پژوهش تأثیر هموار سازی سود بر پایداری سود و پایداری تقسیم سود بررسی شد و نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول نشان داد هموار سازی سود تأثیر منفی و معناداری بر پایداری سود خالص آینده شرکت دارد. به این معنا که شرکت هایی که بیشتر درگیر هموار سازی سود هستند سود آنها پایداری و ثبات کمتری دارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم نشان داد هموار سازی سود تأثیر معناداری بر پایداری تقسیم سود آتی ندارد. به عبارت دیگر نتایج حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش بیانگر این مطلب است که هموار سازی سود منعکس کننده اطلاعات خصوصی مدیریت درباره عملکرد آینده شرکت نمی تواند باشد و مدیریت ممکن است به دلایل دیگر از جمله حفظ منافع شخصی خود اقدام به هموار سازی کند. این نتایج پژوهش اعتمادی و سلوری [۱]، حقیقت و رایگان [۲] و ناکانو و تاکاسو [۲۲] را تأیید می کند. اما نتایج پژوهش سانکر و سابرامانیا [۲۳]، سان [۲۶]، تاکاسو و ناکانو [۲۷] و تاکر و زاروین [۲۹] را رد می کند.

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش توصیه های کاربردی زیر ارائه می شود:

- به سازمان بورس اوراق بهادار تهران و هم چنین سازمان حسابرسی پیشنهاد می شود با الزامات قانونی و استانداردهای مناسب از اختیارات مدیران برای هموار سازی سود با قصد منافع شخصی تا بکاهند، تا صورت های مالی حاوی اطلاعات مفید تری باشد.
- به سرمایه گذاران، اعتبار دهنندگان و سایر تصمیم گیران پیشنهاد می شود هنگام تجزیه و تحلیل صورت های مالی به این موضوع توجه داشته باشند که هموار سازی سود نمیتواند حاوی اطلاعات مفید

و خصوصی مدیریت درباره عملکرد آتی شرکت باشد و به دلایل دیگر از جمله منافع شخصی مدیریت انجام می شود.

منابع

۱. اعتمادی، حسین. سلوری، مهران، (۱۳۹۱). " بررسی اثر هموارسازی سود بر جریان‌های نقدی و سود دوره آتی؛ با توجه به دو متغیر نوع صنعت و اندازه شرکت"، پژوهش‌های تجربی حسابداری مالی، شماره ۵، صص ۲۹-۴۵.
۲. حقیقت، حمید و رایگان، احسان، (۱۳۸۷). " نقش هموارسازی سود بر محتوای اطلاعاتی سودها در خصوصی سودهای آتی حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۴، صص ۳۳-۴۶.
۳. پرتوی، ناصر. آبشیرینی، ناصر، (۱۳۹۲). " بررسی رابطه بین مدیریت واقعی سود و مدیریت حسابداری سود از دیدگاه هموارسازی سود، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، انجمن حسابداری ایران شماره ۱۷، صص ۱۵۸-۱۴۴.
۴. هاشمی، سیدعباس. صمدی، ولی الله، (۱۳۸۸). " آثار هموار سازی سود بر محتوای اطلاعاتی آن در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، انجمن حسابداری ایران شماره ۱، صص ۱۶۷-۱۴۸.

5-Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008), "International accounting standards and accounting quality", **Journal of Accounting Research**, VOL. 46(3), PP. 467-498.

6-Beidleman, C. R. (1973), "Income smoothing: the role of management", **The Accounting Review**, VOL. 48, PP. 653-667.

7-Belkoui, A. and Picur, R. D. (1984). "The Smoothing of income numbers: same empirical evidence on systematic differences between core and periphery industrial sector", **Journal of business finance and accounting**, Vol. 11(4), pp. 527-545.

8-Bhattacharya, U., Daouk, H., & Welker, M. (2003), "The world price of earnings opacity", **The Accounting Review**, VOL. 78(3), PP. 641-678.

9-Copeland, R. M. (1968), "Income smoothing", **Journal of Accounting Research**, VOL. 6, PP. 101-116.

10.Dasher, P. and, Malcom, R. (1970), "A note on income smoothing in chemical industry", **Journal of Accounting Research**, VOL. 8, PP. 253-

259.

11-Dechow, P. M., Myers, L. A., & Shakespeare, C. (2010), "Fair value accounting and gains from asset securitizations: A convenient earnings management tool with compensation side-benefits", **Journal of Accounting and Economics**, VOL. 49(1-2), PP. 2-25.

12-Dichev, I., & Tang, V. W. (2009). "Earnings volatility and earnings predictability". *Journal of Accounting and Economics*, VOL. 47(1-2), PP. 160-181.

13-Francis, J., LaFond, R., Olsson, P. M., & Schipper, K. (2004), "Costs of equity and earnings attributes", **The Accounting Review**, VOL. 79(4), PP. 967-1010.

14-Gordon, Horwitz and Myers, (1996), "The Income Smoothing Hypothesis Revisited", **Journal of management and Finance**, VOL. 12 , pp. 28-40.

15-Healy, P. M. (1985), "The effect of bonus chemes on accounting decisions", **Journal of Accounting and Economics**, VOL. 7(1-3), PP. 85-107.

16-Hepworth, S. R.,(1953), "Smooth Period Income", **The Accounting Review**, VOL. 12 ,pp. 32-39.

17-Hunt, A., Moyer, S., & Shevlin, T. (2000), "Earnings volatility, earnings management, and equity value. Working Paper, Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu>.

18-Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005), "Performance matched discretionary accrual measures", **Journal of Accounting and Economics**, VOL. 39(1), PP. 163-197.

19-Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. D. (2003), "Earnings management and investor protection: An international comparison", **Journal of Financial Economics**, VOL. 69(3), PP. 505-527.

20-Lintner, J. (1956), "Distribution of incomes of corporations among dividends, retained earnings, and taxes", **The American Economic Review**, VOL. 46(2), PP. 97-113.

21-McInnis, J. (2010), "Earnings smoothness, average returns, and implied cost of equity capital", **The Accounting Review**, VOL. 85(1), PP. 315-341.

22-Nakano, M., & Takasu, Y. (2011), "Earnings persistence and earnings management, **Hitotsubashi Review of Commerce and Management**, VOL. 6(1), PP. 15-29 (in Japanese).

23-Ronen, J., Sadan, S., (1981), *Smoothing income number: objective, means and implications*, Boston, Reading Mass : Addison-Wesley.

24-Sanker, M, and K. R, Sabramanyam, (2001), " Reporting Discretion and

Private Information Communication through Earning " , **Journal of Accounting Research**, VOL. 39(2), PP. 370-379.

25-Suda, K., & Hanaeda, H. (2008), "Corporate financial reporting strategy: Survey evidence from Japanese firms", **Securities Analysts Journal**, VOL. 46(5), PP. 51-69 (in Japanese).

26-Sun J., (2011), "the Effect of Analyst Coverage on the Informativness of Income Smoothing", **The International Journal of Accounting**, VOL. 46, PP. 333-349.

27-Takasu, Y., Nakano, M., (2014), "What Do Smoothed Earnings Tell Us About the Future?", **International Perspectives on Accounting and Corporate Behavior Advances in Japanese Business and Economics**, VOL. 6, PP. 29-57.

28-Trueman. B, and. Titman, s. (1988), "An explanation for accounting income smoothing", **Journal of Accounting Research**, Vol 26 supplement, PP. 127-139.

29-Tucker, J. W., & Zarowin, P. A. (2006), "Does income smoothing improve earnings informativeness?" **The Accounting Review**, VOL. 81(1), PP. 251-270.

نشانی فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

جنت آباد شمالی - بالای نیایش - گلستان شرقی

جنب خشکسویی - ساختمان ۸۴

تلفکس: ۴۴۸۴۴۷۰۵ و ۸۸۰۵۱۳۴۱